

ANADOLU BEYLİKLERİ'İNDE ORDU'YA BİR BAKIŞ

Zerrin Günel ÖDEN

Ordu'yu meydana getiren unsurlar

Beylikler'de ordu, halk tarafından "Ulu Bey" olarak adlandırılan beylik reisine ait atlı ve yayalardan oluşan hassa birlikleri, beylerin timarlı sipahileri ve çerik denilen aşiret süvarilerinden meydana gelmekteydi. Hassa birliklerinin çoğunluğu süvari idi. Nitekim İbn Batuta (2) , Alaiye Beyi Karamanoğlu Yusuf Bey'in ziyaretine gittiğinde , maiyetindeki askerlerin Yusuf Bey'in sağ ve solunda yer aldığını, ümerasıyla vezirinin daha aşağıda durduğunu, Denizli Beyi İnanç Bey'in ise bayram namazına yanında maiyet kuvvetleriyle gittiğini kaydetmektedir. Öte yandan Kadı Burhaneddin Ahmed, hassa ordusunu yeniden düzenlemiş ve bu kuvvetler sayesinde kendisine karşı girilen birçok tertipleri hemen bertaraf etmek imkanına sahip olmuştur. Bu kuvvetin yanısıra onun asıl dayandığı kuvvet, Selçuklularda olduğu gibi iktalardan gelen askerlerle, göçebe ve ücretli askerlerin oluşturduğu ordu olmuştur (3). Aşiret kuvvetleri ile gönüllüler ise ordunun önemli bir kuvvet unsurunu teşkil etmekteydi. Hatta, Osmanlı sultanı I. Murad'ın Karamanoğlu Alaeddin Bey'le yaptığı savaşta, Karaman ordusunda Turgutlu, Samgarlı, Bayburdlu ve diğer Türkmen, Tatar ve Varsak aşiretleri bulunmaktaydı (4).

Aydinoğulları Beyliği'nde de Azaplardan oluşan yaya kuvvetleri olduğunu *Düsturnâme* (5)'den öğrenmekteyiz. Anadolu Beylikleri'nde rütbesiz

1 Azizi b. Erdeşiz-i Esterabadî, *Bezm u Rezm*, çev. M. Öztürk, Ankara 1990, s.129.

2 İbn Batuta, *Seyahatnâme*, I, tr. M.Şerif, İstanbul 1330-1333, s.311,320 ; İbn Batuta *Seyahatnâmesi'nden Seçmeler*, haz. İ.Parmaksızoğlu, Ankara 1981, s.3,14.

3- İ.H.Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1984, s.202 ; Y.Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar, Eratna Devleti , Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti, Mutahharten ve Erzincan Emirliği*, II, Ankara 1991, 220,312.

4 İ.H.Uzunçarşılı, *Osmanlı Devlet Teşkilâtına Medhal*, Ankara 1984, s.142 ve not 2 ; Hoca Sadeddin Efendi, *Tacüt-Tevârih*, I, yay. İ.Parmaksızoğlu, Ankara 1992, s.163-164.

5 Enverî, *Düsturnâme*, nşr.M.H.Yınanç, İstanbul 1928, s.21 "aşağı ok atar yedi azab" s.27 "yüz gemi verdi Ahad sübaşaya kim çubuk bürki azab çokdur koyu" s.31 " gemiler girü hisara çıktılar Andâ il urub azablar çokdular ..... Gördüler beşyüz kadar vardı azab" s.34 "Cümle çubuk bürkle yedi azab" s.43 "Yargıyla hep gemiye bindiler" ; Uzunçarşılı, *Medhal*, s.142 ; H.Inalcık, "The Rise of the Turcoman Maritime Principalities in Anatolia, Byzantium and Crusade ", *BF*, 9 (1985), s.208.

askerler "azap" diye anılmaktaydı ve bunlar gemilerle seferlere çıkarlardı. Aydınoğlu Umur Bey'in Eğriboz seferinde 3000 azap bulunmakta ve bunlara "çıbuk bürk azap" da denilmekteydi. Ayrıca Umur Bey'in Rumeli seferlerinde timarlı askerler atlarıyla gemilere bindirilmekteydiler. Bu gemiler, kıyı boyları ile adalara akınlar yapmaya elverişli küçük süratli ve kürekli tekneler (ıgribar-kayık) idi. Akınlar sırasında küçük gemiler kıyıya çekilir ve ana güçler içerlere giderken, küçük bir azap grubu ile bu gemiler korunurdu. Bu kuvvetlerden başka, ahilerin de askerî kuvvetleri olduğu bilinmektedir. Ancak bunlar daha çok inzibat kuvveti olarak görev yapmaktaydılar. Savaş zamanlarında orduya katılırlar ve gönüllü denilen yardımcı kuvvetler, Türkiye Selçuklularında mevcut olan ve "haşer" denilen kuvvetler ile aynı statüye sahipti (6).

Anadolu Beylikleri'nde görülen askerî kanun ve kaideler de şüphesiz Selçuklulardan alınmıştır. Zira, Anadolu Beylikleri'nin daha kuruluşlarında bu özelliği bünyesinde barındırdıkları görülmektedir. Sözelgesi; Aydın, Karası, Menteşe, Saruhan, Germiyan, Çoban ve Osmanlı Beylikleri'nin kuruluşu, Selçuklu emirlerinin veya uc beylerinin fethettikleri arazilerin idaresinin veya timarının devlet tarafından kendilerine verilmesi ve daha sonra burada bağımsızlıklarını ilân etmeleri suretiyle gerçekleşmiştir. Eşref, Sahip Ata, İnanç, Hamid ve Candaroğulları Beylikleri de Selçuklular veya İlhanlılar tarafından hizmetlerine karşılık mükâfat olarak "malikâne" tarzında kendilerine tahsis edilen yerlerde, siyasi ortamdan faydalanarak, merkezle bağlarını koparmak suretiyle kurulmuşlardır (7). Beyliklerde, iktâ suretiyle ayrılmış olan arazi,

6 Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s.203 ; H.Doğru, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Yaya-Müsellem-Taycı Teşkilâtı (XV.yüzyıllarda Sultanönü Sancağı)*, İstanbul 1990, s.1-2.

7 Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s.203 ; bkz.Y.Yücel, XIII-XV. Yüzyıllar Kuzey-batı Anadolu Tarihi, Çobanoğulları, Candaroğulları Beylikleri, Ankara 1980, s.3-5 ; Ayrıca Y.Yücel, *(Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II, s.78 ve not 142)*, Selçuklular da ordu düzeninde yer alan ve bir artçı kolu olan "saka"nın varlığının *Bezm u Rezm*'deki kayıtlarda da görülmesini - Selçuklu harp nizamının Kadı Burhaneddin tarafından aynen benimsenmiş olduğunun delili saymaktadır. Yine aynı müellife göre (aynı eser, s.80 ve not 147), Kadı'nın emir Seyyidi Hüsam 'ı Danişmendiye vilâyeti sipehsarlığına (ser-leşker) getirmesini, onun Selçuklu idarî ve askerî teşkilâtını aynen koruduğunun bir işareti olarak kabul etmiştir. Zira Türkiye Selçuklu Devleti'nde Danişmendiye vilâyeti gibi önemli uc bölgelerinde daimî muhafız kuvveti bulunuyordu. Çevredeki diğer birimlerdeki timar erbâbi, göçebe kabileler vesair kuvvetler bu merkeze bağlı olup, buranın sipehsalar unvanlı kumandanına tâbi idi. Sipehsalar aynı zamanda vali konumundaydı.

ocakzâde asker ve emirlere verilirdi. Ayrıca, hükümdarın çocuklarına mahsus iktâlar da mevcuttu. Böylece, askerî kuvvetin esasını bu iktalarda yetiştirilen askerler (timarlı sipahi) oluşturmaktaydı. Emirler, iktâlarına göre belli sayıda asker beslemek zorundaydı. Bu askerler, esirlerden veya kölelerden temin edilirdi. Timarlı sipahi öldüğünde timarı erkek evlâdına intikâl ederdi. Uc beylerine bağlı serhat süvarileri de önemli timarlara sahipti (8).

Anadolu Beylikleri'nde ordu kumandanına **sübaşı** adı verilirdi. Aydınoğlu Mehmed Bey, Özbek sübaşı, Hisar Bey gibi beyler, Germiyan Beyliği ordusunda kumandanlık yapmışlardı (9). Aydınoğlu Umur Bey'in de Ahad sübaşı adında bir kumandan vardı. Ahad sübaşı, Umur Bey'in aynı zamanda lalası ve küçük veziri idi. Sübaşılığın askerî özelliği etkili olan bir idarî görev olduğunu belirten T. Baykara, onun İzmir sübaşısı olduğunu, hatta İzmir idarî tarihinde şehrin ilk valisi olarak Ahad sübaşının adının geçmesi gerektiğine işaret etmektedir (10). Yine Karamanoğulları'nın da XIV. Yüzyıl ortalarında Nizamüddin Bekler sübaşı adında bir kumandanları olduğu bilinmektedir (11).

Savaş sırasında Ordu'nun düzeni

Savaş zamanında ordu, merkez, sağ ve sol olmak üzere üç kola ayrılır, ordunun önünde çarhacı veya talia denilen öncü kuvvetler, arkasında ise ihtiyat kuvvetleri bulunurdu. Merkezdeki kuvvetlere Ulu Bey, kollara da şehzadeler kumanda ederdi. Eğer şehzade yoksa bu kolların idaresi kuvvetli ve tecrübeli beylere verilirdi (12). Görüldüğü gibi ordunun savaş sırasındaki düzeninin öteki Türk Devletleri'nden farkı yoktur. Sözelgesi; I. Bayezid'in Karamanoğlu ile savaşırken, her iki tarafın da merkez, sağ ve sol düzeni içinde olduğu bilinmektedir. Eretna hükümdarı Alaeddin Ali Bey, Erzincan önlerinde savaşa hazırlandığında Erzincan ordusu 500 süvariden oluşan üç bölük halinde gelmeye başladığında, Ali Bey'in etrafında 150 süvari bulunuyordu. Bu durumu gören Kadı Burhaneddin, Ali Bey'i ata bindirdikten sonra Pir Ali ve Hızır Bey adlı emirleri sol cemahta, Kılıç Arslan'ı sağ cemahta görevlendirerek, kendisi

8 Uzunçarşılı, *Medhal*, s.141 ; Ayn.mlf., *Anadolu Beylikleri*, s.202 ; H.D.Yıldız, *Anadolu Beylikleri, Teşkilât ve Kültür* mad., *DİA*, I, s.140.

9 H.Akın, *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, İstanbul 1946, s.15 ve not 131 ; M.Ç.Varlık, *Germiyanlıların Tarihi (1300-1429)*, Ankara 1974, s.39-40 ve not 33, 69, 101,105 ve not 52.

10 Enverî, *Düsturnâme*, s.19 "Her Ahad sübaşı lala ona - Anı komaz idi gitse her yana - Kıldı sübaşı anı İzmir'e mîr" s.22 "İzmir'in beyi Ahad sübaşı hem Bindi kadırgaya gördü alem" ; T.Baykara, *Aydınoğlu Gazi Umur Bey*, Ankara 1990, s. 57.

11 Uzunçarşılı, *Medhal*, s.142-143.

12 Uzunçarşılı, a.g.e, s.142; Yıldız, a.g.m., s.140 ; Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II*, s.313.

adamlarıyla birlikte merkezde yer almıştı (13). Öncü birliklerin varlığını da Kadı Burhaneddin'in ordusunda açıkça görmekteyiz. Nitekim, Kadı'nın Amasya'ya hücumunda bu birlikler de bulunuyordu. O güneş doğduğunda Amasya önlerinde buranın askerini saf kurup savaşa hazır bir hâlde bulunca çok şaşırılmıştı. Derhal kendi askerini savaş düzenine soktu. Daha önce yağmaya gitmiş olanların ele geçirdikleri hayvanları önlerine katıp yürüyüşe geçti. Bunun üzerine Amasya askeri ikiye ayrıldı. Bir kısmı savaşa tutuşurken, bir kısmı da hayvanların peşine düştü. Kadı, savaşan grubu emirlerinden birine bırakarak, 20 kadar atlı ile diğer grubun üzerine yürüdü. Karşı taraf üçyüz atlı idi. Kadı, yolda rastladığı askerlerini de kendine kattı ve öncü birliklerin durumlarını öğrenmek için süvariler gönderdi. Ordugâha varınca savaş elbisesini giydi. 20 atlıyı önden gönderip, kendisi de 150 askerle onların peşinden gitti. Bundan başka, Kadı Burhaneddin'in Kayseri önlerine geldiğinde savaş hazırlığı yaptıktan sonra, koşun (bölük veya tabur karşılığı bir askeri tâbir) emirlerine giriş çıkışları tutsunlar diye surların yanında bulunan medreselerde bulunmalarını emrettiğini görüyoruz (14). Böylece, Kadı'nın ordusunda öncü birliklerinden başka, koşun denilen bir birliğin de bulunduğu anlaşılmaktadır.

Ordu'da yer alan askerî kuvvetlerin sayısı

Anadolu Beylikleri'nde askerî kuvvetlerin sayısı hakkında kesin bilgilere sahip değiliz. Fakat, XIV.yüzyıl ilk yarısında beyliklerin askerî durumu hakkında El-Ömerî (15)'nin verdiği bilgilerden bir fikir edinebiliyoruz. Şöyle ki; Antalya memleketi sahibi Hızır bin Dündar'ın 40.000 atlı askeri vardı. Menteşeoğulları'nın ili olan Ramlaş (Milas)'ın askeri 3000 atlıdan fazla değildi. Kas Berdik memleketi Saruhan illerinden olup, askeri toplandığı zaman 8000 askere yaklaşırdı. El-Ömerî'nin Balaban'dan naklettiğine göre, Nif memleketi sahibi Saruhan'n kardeşi Ali Paşa'nın 30 kadar kalesi 8000 atlı askeri vardı. Piyadesi çoktu. Manisa sahibinin 20 kalesi, 10.000 atlı askeri vardı. Balıkesir emiri Demirhan'ın askeri 200 atlıyı geçmezdi. Ülkenin etrafı geniş ve büyük olduğundan çok muhafazalı ve emniyetli idi. Hiçbir düşman kolay kolay burayı istilâ etmeye yeltenemezdi. Balaban'ın anlattığına göre ise Demirhan Bey'in askeri ve kaleleri Orhan İli'ninkinden çoktu. Orhan İli'nin askeri 25.000 atlıydı. Orhan ile Konstantiniyye sahibi arasında daima harp olmakta ve bu savaşlarda çoğunlukla Konstantiniyye sahibi kaybetmekteydi. Bu sebeple Rumlar, Orhan Bey'e her ay bir miktar mal vermekteydi. Balaban'a göre, Bursa memleketi

sahibi Orhan'ın 50'den çok kalesi, 40.000 atlı askeri ve sayılmayacak kadar çok piyadesi vardı. Cesur bir kumandan olan Alişiroğlu Germiyan Bey'in askeri 40.000 atlıya yakındı. Germiyan İli'nde yüz kadar kale vardı ve askeri çoktu. Râvilerden Haydar Uryan'ın dediğine göre 40.000, Balaban'ın anlattığına göre 40.000'den çok daha fazla askeri vardı. Asker toplanacak olursa 200.000'i bulurdu (16). Bu askerlerin bir kısmı atlı, bir kısmı yaya idi. Germiyan İli atları Anadolu atları içinde birinciydi. Gerede memleketidir ki Şahin İli'dir. Buranın askeri 5000 atlı kadardı. Göynükhisar memleketidir ki, Emir Umur İli'dir. Askeri 3000 atlıydı. Karamanoğlu'nun askeri çoktu. Onlar gerçekten savaşçı insanlardı. Ermeniler ve tekfur ülkesiyle harpleri meşhurdu. Bir çağrıda herhangi bir emirin birisi sadece 40.000 atlı toplayabilirdi. Balaban'ın naklettiğine göre, Ermenek sahibi Karamanoğlu'nun 150 kalesi, 25.000 atlısı ve o kadar da piyadesi vardı. Eşrefoğlu'nun askeri 70.000, Turgutoğlu İli'nin askeri 500 civarında olup, Şecaeddin Uğurlu ülkesinin 20.000 atlının üstünde askeri vardı. Doğançık ülkesinin çok sayıda askeri mevcuttu. Sahibataoğlu'nun 4000 atlı askeri, Denizli (İnanç-Tuguzlu İli) sahibinin atlı ve yaya olarak 10.000 askeri vardı. Tevâzâ (?) memleketi sahibi Ali Özbiye (?)'nin dört kalesi, 4000 atlı ve 10.000 yaya askeri vardı. Hamid İli'nin 15 kalesi, 15.000 atlı ve bir o kadar da yaya askeri bulunuyordu. Kastamonu İli sahibinin askeri, Haydar Uryan'ın nakline göre, 30.000 civarında veya daha çok idi. Balaban'ın anlattığına göre ise, bu ülke sahibinin 40 kalesi, 25.000 atlısı vardı. Atları cinsleri itibarıyla kıymetliydi. Marmara memleketi sahibi Yahşi Bey'in 15 kalesi, 20.000 kadar atlı askeri vardı, piyadesi çoktu. Birgi hâkimi Aydınoglu'nun 300 veya daha çok kalesi, 70.000 atlı askeri mevcuttu. Foça memleketi sahibi Menteşeoğlu Orhan'ın 200 kadar kalesi ve müstahkem mevkiî olup, askeri 100.000 veya daha fazlaydı. Antalya memleketi sahibi Hızır b. Yunus'un 25 kalesi, 8000 atlı askeri, Karasar memleketi sahibi Zekeriya'nın 12 kalesi, 1500 atlı askeri bulunmaktaydı. Görüldüğü gibi, El-Ömerî'nin Haydar Uryan ve Balaban'ın anlattıklarına dayanarak yazdığı **Mesâlikü'l- ebsâr** adlı eserinde yer alan Anadolu Beyleri'ne ait asker sayılarında mübalağa vardır. Ancak, bu bilgileri karşılaştıracak başka bir kaynağa henüz sahip değiliz. Bu sebeple, Anadolu Beylikleri'nin asker sayıları hakkında kesin tespitler yapmak oldukça zor olduğu gibi, bunun haricinde yapılacak olan değerlendirmeler de birer teoriden ileri gidemeyecektir.

Askerî kuvvetlerin sayıları hakkında bazı bilgilere **Mesâlikü'l- ebsâr** haricinde **Düsturnâme** ile **Bezm u Rezm** adlı kaynaklarda rastlamak mümkün

13 *Bezm u Rezm*, tr. s.156; Yücel, a.g.e., s.313.

14 *Bezm u Rezm*, tr. s.283,347,441,464.

15 El-Ömerî, *Mesâlikü'l- ebsâr fi memâlikü'l- emsâr*, F.Taeschner tabı, I, text, Leipzig 1929, s.21-24,31,34-35,37-49; Uzunçarşılı, *Medhal*, s.143; El-Ömerî'nin *Mesâlikü'l- ebsâr* adlı eserinin Anadolu Beylikleri kısmının Türkçe çevirisi için bkz. Y.Yücel, *XIII.-XV.yüzyıllar Kuzey-batı Anadolu Tarihi*, s.181,201.

16 İ.H.Uzunçarşılı(*Medhal*, s.143 not 2)'ya göre bu sayı oldukça mübalağalıdır ve bu rakamın ancak öteki Batı Anadolu Beylikleri'nin Germiyan Beyliği'ne tâbi olduğu sırada mevcut olabileceği kanaatindeyiz. Öyle anlaşılıyor ki sadece Germiyan kuvvetleri 40.000 civarında olmalıdır. Bkz. Varlık, a.g.e., s.100-101.

oluyor. Yukarıda belirtildiği gibi, **Mesâlikü'l-ehsâr**'a göre Aydınoğulları'nın atlı asker sayısı 70.000 idi. **Düsturnâme** (17)'den anlaşıldığına göre ise Aydınoğlu Umur Bey, küçük ama seçkin bir orduya sahipti. O, yakın seferlere 3000 kişilik bir ordu ile çıkardı. Sakız seferinde Ahad sübaşı 3000 asker ile çıkıp, alay düzmüştü. Umur Bey, en kalabalık askere Kantakuzenos'a yardım için düzenlediği seferde ulaşmıştır. İlk seferinde Meriç nehri ağzında çıkartma yaptığında 15.000 askeri vardı. Ancak yöredeki diğer Türklerle birlikte Selanik önlerine geldiğinde atlı ve yaya olmak üzere asker sayısı 30.000 'e ulaşmıştı. Öte yandan Timur'un , Kadı Burhaneddin'in düşmanlarının kimler olduğunu ve asker sayılarını sorduğunda kendisine verilen cevap **Bezm u Rezm** (18)'de kayıtlıdır. Buna göre, 5000 kişiyle Emir Mutahharten, 10.000 askerle Karamanoğlu, 6000 kişiyle Mahmut Çelebi, 1000 kişiyle Taşanoğlu, 1000 askerle Bafra valisi, Kadı Burhaneddin'in karşısında ve ona düşmandır. Başka bölgelerde de Moğol, Tatar ile Diyarbakır ve Şam Türkmenlerinden meydana gelen yaklaşık 20.000 süvari de ona muhaliftir. Yine aynı esere göre, Kadı Burhaneddin bir defasında, Karaman seferine 10.000 kişilik bir orduyla çıkmıştır. O dönemde Amasya emiri Hacı Şadgeldi'nin de 4000 süvarisi bulunuyordu.

Daima savaşa hazır bir ordu

Anadolu Beyleri'nin barış zamanlarında askerlerine manevra yaptırarak, daima savaşa hazırlıklı olduklarını yine El-Ömerî (19)'nin verdiği bilgilerden öğrenmekteyiz. Buna göre Germiyan hakimi (I.Yakup Bey) ordularını, atları ve silahlarıyla sürekli gözden geçirip yoklardı. Atları savaşa hazırlıklı olmaları için alıştırdı, savaş için yerler hazırlanırdı. Hamid İli hakimi (Dündar Bey), askerlerini teftiş eder, savaş için hazırlık yapar, savaşmak için gerekli güç ve kuvveti arttırırdı.

Kadı Burhaneddin ile Osmanlı sultanı I. Bayezid arasında Çorumlu sahrasında 1392 yılında meydana gelen ilk çarpışma, öncü birlikler arasında olmuş, Osmanlı askeri bozguna uğrayarak geri çekilmişti. Bu savaş öncesinde ordu kumandanını çağırarak, orduyu görüşüne hazır etmesini isteyen Kadı Burhaneddin, atına binip, her sınıftan askeri, bölük bölük teftiş etmişti. Her birine merkezde ve iki cenahta görevler vermiş, zırh, miğfer, gürz ve diğer savaş

17 M. H. Yınanç, *Düsturnâme-i Enverî'ye Medhal*, İstanbul 1930, s. 42-43 ; Baykara, a.g.e., s. 60-61.

18 *Bezm u Rezm*, tr. s. 236,411,479.

19 El-Ömerî, s. 35,39 ; Yücel, *XII-XV. Yüzyıllar Kuzey-batı Anadolu Tarihi*, s.191,194 ; Uzunçarşılı, *Medhal*, s.144.

araçlarından askere sayısız miktarda dağıtmıştı (20). Bütün bunların yanı sıra, savaş sırasında esir edilenlerin beşte biri devlet tarafından vergi olarak alınırdı ki, buna "pençik" denilmekteydi (21).

Silahlar ve Savunma Araçları

Anadolu Beylikleri'nde savaş silahı olarak ok, yay, kılıç, harbe, hançer, sökü veya kargı bozdoğan (topuz veya gürz) , balta, nacak (küçük balta), çekre, zenberek, tüfenk, kalkan, gürde (pala) ve darbelere karşı korunmak için de zırh = cevşen, çokal (cevşen ve çokal zırh demektir, fakat düz ve delikli olarak aralarında farklar vardır. Baştan aşağı zırhlı olunca buna "bürüme" denir) kullanılmaktaydı. Eretna Beyi Alaeddin Ali Bey ile Kadı Burhaneddin'in savaş sırasında zırh giydiği, hatta bir defasında Kadı Burhaneddin'in zırh ve silahının düşman eline geçtiği **Bezm u Rezm** (22)'de kayıtlıdır. Ayrıca o, Hacı Şadgeldi'ye karşı savaşa hazırlanırken askerlerine zırh , miğfer , gürz gibi savunma araçları dağıtmıştı. Bundan başka, XIV.yüzyıl ilk yarısında Germiyan ordusunda kargı ve ok kullanan ayrı ayrı alaylar bulunmaktaydı.

Önemli bir savunma noktası: Kale ve muhasarası

Kaleler , savunma açısından büyük önem taşımaktaydı. Daha önce de belirttiğimiz gibi El-Ömerî (23), Anadolu Beyleri'nin çok sayıda kaleleri olduğunu zikretmektedir. Sözgelisi, Bergama hâkimi Yaşî Bey'in 15 kadar şehri ve o kadar da kalesi olduğundan bahsederken , bu kalelerin hepsinin antik çağlarda olduğu gibi denize hâkim dağların tepesinde kurulduğundan da söz etmektedir. Öyle anlaşılıyor ki, Türkler ele geçirdikleri yerlerde önceden mevcut olan Bizans kalelerini aynen muhafaza etmişlerdir.

Savaş sırasında kaleleri delmek için külünk, makkab (miskab) ve kaleye taş, gülle ve nefit atmak için mancınık ve bunun küçüğü olan arrâde , kaleye girmek için surlara tırmanmak gerektiğinde, merdiven kullanılmaktaydılar. Ayrıca kale kuşatmalarında "bağacık" adı verilen bir araçtan da faydalanılırdı. Bu araç, kağı üzerine kurulan ev olup, kaplumbağaya benzediğinden bu ad verilmişti. Askerler bunun içinde sur dibine kadar korunarak gelirler ve kaleye girmeye çalışırlardı (24). **Bezm u Rezm** (25) adlı eserde, kale kuşatmaları ve

20 *Bezm u Rezm*, tr., s. 372-374 ; Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II*, s.151.

21 Enverî, *Düsturnâme*, s. 24,43 ;Uzunçarşılı, *Medhal*, s.144.

22 *Bezm u Rezm*, tr., s. 143,234,252-253.

23 El-Ömerî, s.44 ; Yücel, *XIII-XV.yüzyıllar Kuzey-batı Anadolu Tarihi*, s.198.

24 Enverî, *Düsturnâme*, s.20-23,28,30,38,42,57,59-65,75,93 ; Uzunçarşılı, *Medhal*, s.144 ve not 6, 145 ;

25 *Bezm u Rezm*, tr., s. 138,140-141,296,327-328,345,363,381 ; Karamanoğulları'nın Gorigos kalesini muhasarası hakkında biz., M.Ç.Ş.Tekindağ, "Karamanlıların Gorigos Seferi " *TD*, VI/9, İstanbul 1954, s.169-174.

savaşlar ile ilgili olarak yer alan bölümler, bize bu dönemde hangi kuşatma aletlerinin kullanıldığı ve nasıl mücadele edildiği hakkında bir fikir vermektedir. Meselâ, Eretna Beyi Alaeddin Ali Bey, büyük bir orduyla Hacı Şadgeldi üzerine yürümüş, savaş başladığında her iki taraf da birbirlerine mancınıklardan taş ve ok yağdırmışlardı. Ali Bey, çok sarp kayalara inşa edilmiş, giriş yolları dar, tırmanışı çok zor olan ve sağlamlığı belgelere geçmiş, Karahisar kalesini almaktan vazgeçince Kadı Burhaneddin Ahmed ona şöyle demiştir: "Kalenin sağlam olması, tek başına onun fethedilmez olması demek değildir. Kale ne kadar sağlam olursa olsun, içindekilerin yeteri kadar yiyecek ve içeceği bulunmazsa, orayı koruyup savunamazsınız. Böylece çabucak istilâ edilir". Nitekim bu kale kısa sürede ele geçirilmiştir. Kadı Burhaneddin'in askerleri Çekerek kalesini kuşattıklarında, burçları mancınık ve arradelerle yıkarak içeri girmişler, duvarların üzerinden aşağı inerek, iç kaleye saldırmışlardı. Mısır ve Şam askerleri Sivas'ı kuşattıklarında, kaleyi ele geçirmek için savaş aletleri hazırladılar. Basamakları arabalara bağlayıp, kale tarafına geldiler ve duvarın dibine ulaştılar. O sırada kaleden üzerlerine taş ve ok yağıyordu. Fakat Şamlılar, basamakların uçlarını saman çuvallarıyla sağlamlaştırıp, etrafını da ham deri ile sardıklarından taş ve kayalar fayda etmedi. Bunun üzerine Sivas askerleri çuvalların üzerine kuru çer-çöp dökerek, ateşe verdiler. Şam askerlerinin bir kısmı yanarak kaçtılar. Ertesi gün ise başka bir aletle kale duvarı dibine geldiler. Bu alet, bir masa ve onun üzerine monte edilmiş bir merdivenden ibaretti. Bunun yardımıyla kaleye tırmanacaklardı. Fakat, Sivaslı okçular, kalenin burçlarındaki gözetleme deliklerinden onların üzerlerine ok yağdırdılar. Böylece Şam askerleri geri püskürtüldü. Kadı Burhaneddin'in ikinci kez Çekerek kalesini kuşatması ise **Bezm u Rezm** 'de şöyle hikâye ediliyor: "Ertesi gün Sultan'ın (Kadı Burhaneddin Ahmed) emri üzerine ordunun ileri gelenleri ve savaş meydanının yiğitleri kalenin etrafını kara bulut gibi sardılar. O insan kılığındaki şeytanları ve fitne çıkaran mel'unları taşlamak için yayları açıp, mancınıklardan taş yağdırmaya başladılar. Bir birlik, kazma ve kürekle duvarları delmeye çalıştı. Bir birlik de keser ve balta ile kapıları kırmaya başladı. Sonunda kalenin kapısı ve duvarı zerre gibi küçük parçalara ayrıldı. Sütunları ve temeli örümcek yuvarı gibi delik deşik oldu. Kalede oturanların ah ü figanları göklere yükseldi. Her biri yağmur daneleri gibi kendisini yukarıdan atıp, nal gibi Sultan'ın atının ayağı dibine düştü. Bunların bazıları bağışlanmış, bazıları da esir edilip, prangaya vurularak zindana atılmıştır. Bundan başka Kadı Burhaneddin'in mancınık, arrade, sapan, merdiven vb. kale fetih aletleri temin etmek suretiyle Amasya üzerine hücum ettiği yine aynı eserde kayıtlıdır. Nitekim, bu muhasara sırasında askerlerin bir kısmı oklarıyla kale burçlarındaki okçuları bertaraf ederken, bir kısmı da kazma ve keserle sur duvarlarında

yarıklar açıp, kale kapılarını kırarak, şehre girmişlerdir.

Anadolu Beyleri'nin askere ve orduya bakış açısı

Anadolu Beylikleri'nde hükümdar, bizzat ordunun başında yer alır, askerleriyle birlikte gazalar yapardı. Bu yönüyle beylik hükümdarları, askerlerini sürekli gözeten, şefkat gösteren bir komutan sıfatını taşımaktaydılar. Bunlar içinde, ömrünün hemen hemen tamamını savaş meydanlarında geçirmiş olan Aydınoğlu Umur Bey'in özel bir yeri vardır. Gerçekten de o, askerlerini yakından, hatta isimleriyle tanımaktaydı. Nitekim, Mumduñiçe akını dönüşünde okla vurulan askerini "bunu ben bilürem, budur Esedoğlu Hasen" demiştir. Umur Bey, her seferden dönüşte askerlerine izin verir, evlerine yollardı. Kantakuzenos'a yardım için çıktığı Rumeii seferi sırasında, hem kardeşleri hakkında bilgi almak, hem de kendisi hakkında onlara haber göndermek üzere maiyetinden Ahad sübaşı ve İlyas Beyleri, uzun zamandır ocaklarına ve ailelerine hasret kalmış olan askerlerle birlikte donanmasına bindirip, Ayasuluğ'a göndermiş, yanında sadece 1000 asker kalmıştı. Umur Bey, üçüncü defa Kantakuzenos'a olan yardım vaadi dolayısıyla 1342 yılı sonlarında 29.000 kişilik bir ordu ve 380 gemi ile Meriç nehri boylarına geldi. Bunun üzerine, Dimetoka'da bulunan Kantakuzenos'un zevcesi onu karşılamak üzere bir heyet göndermiş ve 100 kadar at hediye etmiştir. Umur Bey, bu atları maiyetindeki askerlerin en yaşlılarına vererek, kendisi yaya olarak gitmeyi tercih etmiştir. Bu suretle şehir önlerine gelen Umur Bey, Kantakuzenos'un zevcesine hürmeten şehre girmemiştir (26).

Kadı Burhaneddin de devletin varlığını orduya bağlayarak, askeri koruyup, doyurarak, desteğini sağlamak gerektiğine inanmaktaydı. Onun Eretna hükümdarı Ali Bey'in ölümünden sonra yaşanan karışıklık sırasında idareyi elinde bulunduran Seyyidi Hüsam'a şu tavsiyelerde bulunması hayli dikkat çekicidir: "Ülke iki düşman ile karşı karşıyadır. Bunlar Hacı Şadgeldi ve Kılıç Arslan'dır" diyen Kadı Burhaneddin'e göre, onlara karşı mücadele etmenin anahtarı şuydu: Köylerden ve şehirlerden asker toplayıp, onların kalplerini mal, mülk vererek kazanmalı, ordunun fertlerini birer birer tanıyarak, bunların özellikleri öğrenilmeli, komutanlık için uygun olan emirlik rütbesi vererek, kale ve vilâyet teslim etmeli, Kapı kullarından (nökerân-ı hassa) her birine yeteneğine göre makam ve rütbe verilmeli idi. Kadı'nın bu düşüncesi, devlet idaresine hâkim olmanın ve düşmanı yenmenin birinci kuralının, ordunun desteğini sağlamak olduğunu açıkça ifade etmektedir. Kadı Burhaneddin,

askerlerini korur ve gözetirdi. Nitekim o, bir Moğol ordusunu yenerek, onlardan 600 at, 30.000 koyun ve 300 deve ve 2000 sığır ganimet almış ve başka yerlerde ele geçirilen malları da buna katarak, hepsini askerlerine dağıtmıştır. Ayrıca, ona hediye olarak gelen 30 kadar Arap atını emirleri ve hassa askerleri arasında paylaşmıştır. Yine, onun Kazâbâd (Kazova)'a geldiğinde bu şehrin mahsul ve gelirinden askerlere bol miktarda ulufe dağıttığını görüyoruz. 1393 yılında I. Bayezid, Kadı Burhaneddin ile yeni bir çarpışmadan vazgeçtiğinde yine aynı şekilde Kadı Burhaneddin, askerleriyle meşgul olmuş, askerinin hakkını vererek, aylıklarını ödemiş, çevreden gelen askerlere de meskenlerine ve yurtlarına dönerek, binekler ve hayvanlar yetiştirsinler, geçimlerini temine çalışsınlar ve saltanat bayrağı harekete geçince, tekrar kendisine katılsınlar diye dönüş izni vermiştir (27).

Beylik hükümdarları arasında yardımlaşma ve dayanışmaya yönelik dostane ilişkilere de önem verilmekteydi. Bunun bir örneğini Aydınoğulları ile Saruhanoğulları arasında görüyoruz. Aydınoğlu Umur Bey, Kantakuzenos'a yardım için son olarak 1345 yılında harekete geçti. Ancak 1344 yılı Ekim'inde İzmir Haçlılar tarafından ele geçirilmiş ve bu taarruz sırasında Umur Bey donanmasını kaybetmişti. Onun yeni bir donanma hazırlamak için para ve ganimete ihtiyacı vardı. Bu sebeple kara yoluyla Saruhan ve Karası arazilerinden geçerek Kantakuzenos'un yardımına gitmeye karar vermişti. Umur Bey, Saruhan arazisinden geçerken Saruhan Bey, oğlu Süleyman Bey'i bir miktar asker ile onun hizmetine vermiştir. Karası arazisine girdiğinde ise, Karasıoğlu Süleyman Bey tarafından karşılanmış, Süleyman Bey onlara ziyafet vererek, Çanakkale boğazına varıncaya kadar izzet ve ikramını esirgememiştir. Böylece Umur Bey, Karası donanmasıyla Gelibolu'ya geçmiştir, Bu sırada beraberinde 20.000 süvari bulunmaktaydı (28).P.Lemerle (29)'ye göre, Umur Bey'in Saruhan ve Karası arazisinden geçerken Saruhanoğlu Süleyman Bey'in ona eşlik etmesi, Türklerde bir âdet gereği idi. Ne zaman beylerden biri harekete geçse, onu doğal bir müttefik olarak gören başka bir bey, bu beyi isteyerek karşılar ve ona eşlik ederdi.

27 Bezm u Rezm, tr., s. 175-176,259,277,387.

28 Kantakuzenos, CSHB,II,ngr. L.Schopen, Bonnæ 1828-1832, s.529-530; Enveri, Düsturnâme, s.66; Yımaç, Medhal, s.58-64; Ç. Uluçay, Saruhanoğulları mad., İA, X, s.240; D.M.Nicol, The Byzantine Family of Kantakuzenos, 1100-1460. A genealogical and prosopographical study, Washington 1968, s.57,59; Ayn.mlf., The Last Centuries of Byzantium (1261-1453) London 1972, s.208.

29 P.Lemerle, L'emirat D'aydin Byzance et L'occident, recherches sur "La Gest D'Umur Pacha", Paris 1957, s.212-213.

Öte yandan, Umur Bey'in Haçlılar tarafından yakılan büyük mancınığını tamir etmek üzere, Eretna Bey kendisine iki mancınık ustası göndermiş, yerine üç mancınık inşa edilmişti. Eretna Bey, ile Umur Bey arasında geçen ve sadece Enveri'nin kaydettiği bu ilişki, tâbiyetten çok bir dostluk ilişkisi olmalıdır (30). Ayrıca, Osmanlıların Anadolu birliğini sağlama yolunda Anadolu Beylikleri ile giriştiği mücadeleler hariç tutulacak olursa, Türk Beylikleri arasında ciddi derecede anlaşmazlık ve sert mücadeleler söz konusu olmayıp, aksine yardım ve işbirliğine dayalı ilişkilerin daha yoğun olduğu bir gerçektir.

Askerin savaşçı özelliği ve kahramanlığı

El-Ömerî (31), beylik askerlerinin savaşçılığı, savaş usulleri ve kahramanlığı hakkında da şu bilgileri vermektedir: Germiyan İli'nin askerinin bir kısmı ok atardı ve bunlar cengâver askerlerdi. Daima ata biner, savaş usullerini iyi bilirlerdi. Müstahkem mevzileri, önceden hazırlanmış müdafaa yerleri, savaş sırasında faydalı olan silahları mevcuttu. Silah ve benzeri şeyleri sırmalı işlemeli ve kırmızı atlas gibi kumaşlar ile süslenmişti. Germiyan İli'ndeki Şarköy ahalisi oldukça savaşçıydı. Düşmanlarını kargıların uçlarıyla çığneyecekleri belirli yerleri vardı. Savaşlarda susamış kılıçları kanmaz, okları yağmur gibi yağar, yüzleri, savaş meydanında korkunç bir şekilde yarananıp, kanlar akmadıkça buldukları safdan asla ayrılmaz ve kaçmazlardı. Marmara (Bergama) memleketi halkı öyle gazilerdi ki, aygırların sırtları zillet bilmezdi. Atlarının sırtlarında gecelerler, şehirde oturanların sayısı, kırdan oturanların çadırları bunlara engel olamazdı. Nif memleketinde piyadenin çoğunu ok atanlar teşkil ederdi. Manisa Beyi'nin askerlerine yollar dar gelirdi, çünkü onlar savaş ehli kişilerdi. Aydınoğlu askerleri kılıçlara, kargılara göğüs geren savaşçı ve vurucu kuvvetlere sahip mücahitlerdi. Bunların Rumlar, Frenkler ve Beni asfer taifeleriyle aralıksız savaşları, şanlı parlak zafer günleri vardı. Kendilerini gözleyenler, onların ya savaş için hazırlandıklarını ya da savaştan zaferle döndüklerini görürlerdi. Karalardaki yarıkları ve boğazları atlarla doldurmuşlardı. Bu ülke beyleri, askerlerini karalara çektiklerinde birer şehir teşkil ederdi. Bunların esirlerinin çokluğu da bu yüzdendi. Günleri hiç boş geçmezdi, en az bir kişi olsun gazvede öldürürlerdi. Bakarsın bir gün hepsi atlara binmişler, atların boyunlarındaki kıllara sarılmış, bir eli kılıçların kabzasında savaşta görürsün, ertesi gün bakarsın, gemileri denize savaş için açılma hazırlıkları yapmaktadır. Foça (Menteşe) askerlerinin kılıçlarının hiçbir zaman

30- Enveri, Düsturnâme, s.62; Yımaç, Medhal, s.54 ve not 1; H.Akın, a.g.e.,s.45 not 261.

31 El-Ömerî, s.35-36,44-47; Yücel, XIII.-XV.üzyıllar Kuzey-batı Anadolu Tarihi, s.191,198-200.

kınına girdiği görülmemiştir. Onlara hiç kimse engel olamazdı, sürekli olarak düşmanlarıyla karada ve denizde savaş halindeydiler. Gece, gündüz at ve gemi sırtından inmezler, başları yastık yüzü görmezdi. Daima savaşa hazır hâldeydiler. Her ne tarafa yönelseler, galip gelirlerdi, bu durumları çok meşhurdu.

El-Ömerî'nin Balaban'dan naklettiği gibi, Aydınogulları Beyliği, oldukça savaşçı ve kahraman askerlere sahipti. Umur Bey ise sadece bir Ulu Bey değil, aynı zamanda güçlü bir komutandı. Nitekim, Aydınogulları askerlerinin kahramanca çarpışmalarına bir örnek de İzmir limanında cereyan etmişti. 1334 Eylül'ünde Haçlı donanmasından kaçarak, İzmir limanına sığınan Karasioğlu Yahşi Bey'in, burada Haçlılar ile olan çarpışmasına, Aydınogulları askerleri derhal destek verdiler. Karaya çıkmaya çalışan Haçlıları, kıyıda ok atarak geri püskürtmeye çalıştılar, hatta bazıları göğüs göğüse savaşmak için denize doğru at sürüyordu. Bu suretle, Haçlıların karaya çıkması önlendi. Umur Bey, Birgi'den İzmir'e geldiğinde İzmir tehlikeden kurtulmuş, Haçlı donanması limanı terk etmişti (32).

Umur Bey, bazı savaş hilelerine de başvuruyordu. Nitekim o, 1345'de İzmir'in Haçlılar karşısında müdafaa edildiği sırada, savaşan Türklerin sayısında azalma olduğu zannını verince, Haçlılar bu durumu fırsat bilip, kendilerini tehdit eden büyük mancınığı yakmak için harekete geçtiler ve sayıca az olan Türkleri bozguna uğratarak, mancınığı yaktılar. Türklerin uzaklaştığından emin bir şekilde İzmir'deki Bizans kilisesinde ayin yapmaya başladılar. Tam bu sırada Türkler, saklandıkları yerden çıkarak, Haçlılara saldırdılar. Büyük bir kısmı öldürüldü, pek azı kaleye kaçabildi. Haçlı kumandanlarının üçü de bu sırada ölmüştür. Umur Bey ise bilindiği gibi yakılan mancınığın yerine yenisini yaptırmıştır (33).

Orduda yer alan Semboller

Bütün bunların yanı sıra, Selçuklularda hükümdarlık alâmeti olan nevbet, beyliklerde de varlığını koruyarak, ordunun önemli bir unsuru haline gelmişti. Nebbet denilen müzik, Tablhane tarafından çalınırdı. Tablhane, askerî mızıkta takımına ve bunun savaş meydanında veya şehirde bulunduğu yere denirdi. Anadolu Beylikleri'nde davul, kös (at üzerinde bulunan davul), zurna, nakkare ve nefir (boru)'den oluşan askerî mızıkta takımları mevcuttu. Özellikle Aydınogulları'nda gerek hükümdarın, gerekse şehzadelerin nevbetleri vardı ve savaş sırasında da nevbet çalınırdı. Çobanoğulları'ndan Muzaffereddin Yavlak

32 Enverî, *Düsturnâme*, s.35 ; Lemerle, a.g.e., s.20 ; Baykara, a.g.e., s.36.

33 Enverî, *Düsturnâme*, s.57-62 ; Baykara a.g.e., s.38-40.

Arslan'a karşı İlhanlı hükümdarı Geyhâtu tarafından sevk edilen orduyu pusuya düşüren Türkmenler kös çalıp, bayraklar kaldırarak hücumu geçmişlerdi. Eretna hükümdarı Alaeddin Ali Bey, veziri Kadı Burhaneddin ile birlikte Niksar hâkimi Taceddin Bey üzerine yürümüş, ancak başarılı olamamış. Kadı Burhaneddin tablhaneyi yağmalanmaktan güçlükle kurtarabilmişti. Ayrıca Kadı Burhaneddin, Ali Paşa ile avda iken Sivas'ta isyan çıktığını davulların sesini işitmek suretiyle anlamıştı (34).

Anadolu Beylikleri ordularında her kısma ait bayraklar da bulunuyordu. Meselâ, Aydınoglu Umur Bey, İzmir'e tayin edildiğinde kendisine tabi, nakkare ve alem verilmiş, o da, bir ulu sancak kaldırarak yola çıkmıştı. 1392 yılında Kadı Burhaneddin, Çorumlu sahrasında I.Bayezid ile karşılaşmaya hazırlanırken, ordusunun zafer işareti sayılan bayraklarının dalgalanmasından havada boş yer kalmadığını **Bezm u Rezm** (35) yazmaktadır.

Orduda atın önemi

Beyliklerde ordunun esası, yayadan çok atlı askere dayanmaktaydı. Zira, sürekli hareketlilik gerektiren şartlar içinde, çabuk hareket etmek ancak at ile mümkündü. Böyle olunca, at yetiştirmek, iyi cins at sahibi olmak çok büyük önem kazanmış, hatta dışarıya ihraç edilen atlar, beylik ekonomisine büyük ölçüde destek vermiştir. El-Ömerî (36)'ye göre, Germiyan ve Candaroğulları at yetiştirmek ve iyi cins atlara sahip olmak konusunda oldukça ileriydiler. Özellikle Germiyan atlarını hiçbir at geçemezdi. Atların kopardığı tozlar bile kendilerine yetişmezdi. Atlar, pahalı ve cins atlar olup, hepsinin soyunu belirten şeceresi vardı. Germiyan atlarının ülke içinde ve dışında tanınması, Orta Anadolu'nun ve özellikle batı kesiminin at yetiştirilmesine elverişli bir bölge olmasından kaynaklanmıştır denilebilir. Batılı tüccarlar maden ithal ederken, Aydın ve Menteşe Beyleri, at ve köle ihracatına izin vermektedir. Sığır, deri ve benzeri malların yanı sıra at ihracatı, her iki beyliğin ekonomik refahına büyük ölçüde destek sağlamaktaydı. Özellikle Menteşe Beyliği'nin daha kuruluşunun ilk yıllarından itibaren Girit'e at ihracatı yaptığı ve bunun daha sonra yapılan anlaşmalarla da pekiştirilerek büyük miktarda at ihracatının devam ettiği bilinmektedir. Ancak 1390 yılından sonra Osmanlılar, Aydın ve Menteşe Beylikleri'ni ilhâk edince, I. Bayezid, hububat ve kereste yanında at ihracatını

34 Enverî, *Düsturnâme*, s.18-20,27,36,48,58-59,61,68 ; **Bezm u Rezm**, tr.s.146-147,242 ; H.G.Farmer, *Nebbet mad.*, İA, IX, s.220 ; *Ayn.mif.*, *Tabihane mad.*, İA, XI,s.604 ; *Uzunçarşılı, Anadolu Beylikleri*, s.204 ; O.Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1984, s.612 ; A.Tanerî, *Osmanlı Devleti'nin Kuruluş Döneminde Hükümdarlık Kurumunun Gelişmesi ve Saray Hayatı - Teşkilâtı*, Ankara 1978, s.50.

35 **Bezm u Rezm**, tr., s. 373.

36 El-Ömerî, s.35, 40 ; Yücel, XIII.-XV.yüzyıllar Kuzey-batı Anadolu Tarihi, s.191,195.

da yasaklamıştır. Öte yandan, Timur'un Anadolu'ya gelişi sırasında Mentешеoğlu Mehmed Bey'in Timur'a 1000 at hediye ettiğini görüyoruz(37).

Bundan başka , iyi at yetiştirmek de beylikler arasında rekâbet konusu da olmuştur. Osman Bey zamanında iyi cins at yetiştirmek konusunda Germiyan Beyliği ile bir rekabet söz konusuydu. Zira, komşu Germiyan Beyliği bir savaşta tam teçhizatlı 40.000 süvariye sefere çıkaracak durumdaydı. Ortaçağ boyunca at, hükümdarlar arasında sunulan en kıymetli hediyelerden biriydi. Sözcüleri, Germiyanlı Süleyman Bey, kızını Yıldırım Bayezid'e vermek için İshak Fakih'i elçi olarak gönderdiği zaman, I.Murad'a yolladığı hediyeler arasında değerli Germiyan atları da bulunuyordu. Karamanoğlu Alaeddin Bey de I.Murad'ın kızına talib olduğu zaman Osmanlı sarayına en nadide Karaman atlarını göndermişti (38).

Sonuç olarak , bir Selçuklu takipçisi olan Anadolu Beylikleri'nde askerî gücün temelini sürekli hareketlilik gerektiren şartlar altında olduklarından atlılar oluşturmaktaydı. Ve bu güç, önemli ölçüde iktidar yoluyla karşılanıyordu. Denize sahili olan beyliklerde donanma ön plana çıkarken, kara beyliklerinde atlı ve yayalardan oluşan askerî birlikler önemli bir kuvvet unsuru haline gelmişti. Barış zamanlarını dahi savaşa hazırlık yaparak geçiren beyliklerde sürekli mücadeleler söz konusuydu. Bu sebeple ordu, daima savaşa hazırды. Zira, savaşır neler getirip , neler götüreceğini gayet iyi biliyorlardı. Nitekim, Kadı Burhaneddin'in Erzincan emiri Mutahharten'e yenilgisini Aziz b. Erdeşir-i Esterabadi, *Bezm u Rezm* (39) adlı eserinde şöyle değerlendirmiştir: "Hiçbir devlet ve millet, yenilgi zilletinden korunmuş değildir. Çünkü soğuğu sıcakı tatmış, işlerin aslını basiret gözüyle görmüş olan tecrübeli ve akıllı kimseler, savaşı bir kovaya benzetirler. O, bazen kuyudan suyla dolu, bazen boş gelir. Bu bakımdan 'savaş iki yönlüdür'"

SUMMARY

*Anatolian Principalities as name as in the other institutions, had also in terms of military organisation taken the Seljukid model as a basis. The army was founded by horsed and walkers including guard's unities, spahes and clan cavalries called 'çerik'. Guard's unities belonged to the head of the principality whom people called 'Ulu Bey'. An army commander was named 'sübaşı', while soldiers without ranks were called 'azap'. Azaps were going to expeditions by ships. At war time, the army which immediately separates to three wings : center, right and left, had had the vanguard forces called 'çarhacı' or 'talía' in front position followed by the reserve forces from the back. Although not being precise it is still possible to gain an idea about the number of military forces during the Anatolian Principalities from the books mentioned: *Mesalikü'l-ebşâr, Düsturnâme and Bezm u Rezm.**

37 P. Wittek, *Menteşe Beyliği*, trk. O.Ş.Gökıy, Ankara 1986, s. 89-90 ; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 250 ; E. A. Zachariadou, *Trade and Crusade, Venetian, Crete and the Emirates of Mentese and Aydın (1300-1415)*, Venice 1983, s.4-5,28,49 ve not 189, 67-68,79,81,131,133-134,136,159,165-166.

38 Varlık, a.g.e., s. 58 ; Doğru, a.g.e., s. 145-146.

39 *Bezm u Rezm*, tr., s. 444.